

krétní, byť archaické IE jazyky : v těch lze doložit vždy jen stopy jejích schémat, v řečtině a sanskrtu nicméně stopy výrazné.¹⁸ Síla Benvenistova aparátu spočívá v tom, že umožňuje pochopit podobnosti i odchylky mezi kmeny doloženými v různých IE jazycích. Benveniste vykládá IE kmenotvorbu vždy v propojení se sémantikou. Morfologické procesy, které tím odhaluje, nepatří do flexe, jakou známe z tradičních IE jazyků, nýbrž představují flexi zcela jinou. Helena Kurzová později rozliší dva flexivní typy : flexi derivační (**f-d**) a flexi paradigmatickou (**f-p**) ; staré flexivní IE jazyky jsou paradigmatickým přehodnocením derivačního potenciálu IE prajazyka.

Benvenistův aparát rozlišuje KOŘEN (*racine*), SUFIX (*suffixe*) a ROZŠÍŘENÍ (*élargissement*). Vlastní kořen má podobu $/C_1eC_2-/$, kde $C_1 \neq C_2$ jsou dvě navzájem různé souhlásky ; navíc se nepřipouští, aby v jednom kořeni byly dvě maximálně odlišné explozivny, neznělá a znělá aspirovaná. Za kořenem následuje sufix, tvořený vždy jen jednou souhláskou (C_3 , počítáno v jedné řadě se souhláskami kořenovými) a schopný slabičných alternací, sc. $/-eC_3-/$ vs. $/-C_3-/$; ke kořeni se sufixem se může přidat ještě čtvrtý konsonant $/-C_4-/$ co rozšíření, vždy neslabičné. Kořen se se sufixem pojí za vzniku dvou různých kmenů : I $/C_1eC_2-C_3-/$, II $/C_1C_2-eC_3-/$; ke kmeni typu II (a pouze k němu) se může přidat ještě rozšíření, opět dvojnásobkem : 1° zezadu, cf. $/C_1C_2-eC_3-C_4-/$, 2° zevnitř, cf. $/C_1C_2-C_4-eC_3-/$. Jen vzácně sestává kmen z pouhého kořene, drtivá většina kmenů obsahuje sufix, případně též rozšíření. V kořeni, ale i sufixu se může vyskytnout ablaut, cf. $/C_1eC_2-C_3-/ \Leftrightarrow /C_1oC_2-C_3-/$, $/C_1C_2-eC_3-/ \Leftrightarrow /C_1C_2-oC_3-/$. Kmeny prostokořenné, sufixové kmeny I i II, stejně jako kmeny II rozšířené na obojí způsob (1°, 2°) slouží jménům i slovesům ; obsahuje-li kmen ještě další konsonantické prvky, e.g. $/-C_5-/$, $/-C_5-C_6-/$, je jmenný.¹⁹

Cílem tohoto oddílu není vyložit IE morfologii, nýbrž upozornit na morfologické jevy, které hluboce zasahují do hláskových korespondencí mezi IE jazyky. Příklady :

- Střídáním kmenů I a II vysvětlíme řec. I $/\acute{g}^hey-m-/ > \chiειμών$ vs. lat. II $/\acute{g}^hy-em-/ > hiems$ 'zima' ; lit. $/per-k-/ > perš-ù$ 'zaslibuji do manželství, dávám [komu koho] za ženu, či za muže' vs. lat. $/pr-ek-/ > prec-ör, prec-ēs$ 'modlím se, modlitby' ; lit. $/\acute{g}en-H_3-/ > žén-kl-as$ 'znamení' vs. $/\acute{g}n-eH_3-/ > řec. \gamma\iota-\gamma\nu\acute{\omega}-\sigma\kappa-\omega, \gamma\nu\omega-\tau-\acute{o}\varsigma$, lat. $nō-sc-ō, nō-t-us$, skr. $ja-jñā-ú, jñā-t-á$ 'poznávám, známý' ;²⁰ řec. $/wer-g-/ > \epsilon\rho\gamma-ov$ 'práce, úkon' vs. $/wr-eg-jō/ > \acute{\rho}\acute{\epsilon}\zeta-\omega$ 'vykonávám (obět)' ; $/H_2er-g-/ > het. \acute{h}arki-$, skr. $\acute{ar}j-una-$, řec. $\acute{\alpha}\rho\gamma\acute{o}\varsigma$ 'bílý, zářivý', $\acute{\alpha}\rho\gamma-u-p-ov$, lat. $arg-en-t-um$ vs. skr. $raj-at-ám$ 'stříbro' $< /H_2r-eg-/$; etc.²¹

výklad IE kořene Jerzy Kuryłowicz ; jeho nevýhodou je, že neosvětluje ablaut, totiž drží se mladogramatického axiomatu, že ablaut je následkem změny přízvuku.

¹⁸ Pro řečtinu Benvenistovu teorii velmi záslužně rozpracoval Pierre Chantraine.

¹⁹ Původně jmenný tvar se může přehodnotit do slovesného : formant procesuálního participia $-e|o-nt$ a koncovka 3.PL $-o-nt$ jsou stejného původu ; paralelismus koncovky MASC.PL řec. mediálního participia $-\mu\epsilon\nu\alpha\iota$ a 2.PL lat. slovesného pasíva $-m\acute{in}i$ je nápadný.

²⁰ Lit. $\acute{z}in\acute{o}ti$, lot. $zin\acute{a}t$, slov. $znati$ sem patří jistě též, chceme-li však držet balto-slovanskou povahu slovesného kmenotvorného sufixu $-o-/ā-/a-$, nemůžeme tato slovesa odvozovat přímo od IE kmene II $/\acute{g}n-eH_3-/$, jehož vokalismus by v baltském kontextu dal jiný výsledek.

²¹ V posledních příkladech vidíme i řadu kmenů čistě jmenných, obsahujících další konsonantické prvky : $/H_2er-g-ŋ-t/ > argentum$; $/H_2r-eg-ŋ-t/ > rajatám$; $/H_2er-g-w-r/ > \acute{\alpha}\rho\gamma-u-p-ov$; $/H_2er-g-w-n/ > \acute{ar}juna$.